

4. Нікольський В.М. Репресивна діяльність органів державної безпеки СРСР України (кінець 1920 – їх - 1950 – їх рр.). Історико – статистичне дослідження. Монографія. Донецьк : Видавництво Донецького національного університету. 2003. с 624.

REFERENCES

1. Vasilchuk V.M. Germans in Ukraine. History and modernity (second half of XVIII - beginning of XXI century). Monograph Kiev: KNLU Publishing Center. 2004. 341 p.
2. Great terror in Ukraine. The "Operation Kurkul" 1937 - 1938 Part I / Compilation by Sergey Kokin, Mark Jung. Kiev: Kyiv-Mohyla Academy Publishing House. 2010. 614 p.
3. Nikolsky V.M. The Prosecution of the "Great Purge" of 1937-1938 in Ukraine // Ukrainian Historical Journal. 2008 No. 2. pp. 54 - 63.
4. Nikolsky V.M. Repressive activities of the state security organs of the USSR of Ukraine (late 1920s - 1950s). Historical and statistical research. Monograph. Donetsk: Publisher of Donetsk National University. 2003. with 624.

УДК 37.02.373

Моцак Світлана,

к.п.н., доцент,
кафедри всесвітньої історії, міжнародних відносин та
методики навчання історичних дисциплін
СумДПУ імені А. С. Макаренка,
м. Суми, Україна

ІНТЕГРАЦІЯ МЕДІАГРАМОТНОСТІ В ШКІЛЬНУ ІСТОРИЧНУ ОСВІТУ

У статті йдеться про можливість інтеграції медіаосвіти в шкільну історичну освіту задля формування медіаграмотності учнів, розуміння загальної картини світу та формування цілісного наукового світогляду. Доведено, що шкільна історична освіта в Україні на сьогодні неможлива без розвитку навичок медіаграмотності в учнів. Медіаосвіта відкриває великі можливості, допомагає формувати інтелектуальний і творчий потенціал учнів та розвиває критичне мислення на уроках історії. Зазначено, що проблема інтеграції засобів медіаграмотності в зміст шкільної історичної освіти є мало розробленою та цілком на часі.

Ключові слова: компетентність, медіа, медіаосвіта, медіаграмотність, медіакомпетентність, інтеграція, шкільна історична освіта.

Моцак С. Интеграция медиаобразования в школьное историческое образование. В статье говорится о возможности интеграции медиаобразования в школьную историческое образование для формирования медиаграмотности учащихся, понимание общей картины мира и формирование целостного научного мировоззрения. Доказано, что школьное историческое образование в Украине на сегодня невозможно без развития навыков медиаграмотности учащихся. Медиаобразование открывает большие возможности, помогает формировать интеллектуальный и творческий потенциал учеников и развивает критическое мышление на уроках истории. Отмечено, что проблема интеграции средств медиаграмотности в содержание школьного исторического образования мало разработанной и вполне актуально.

Ключевые слова: компетентность, медиа, медиаобразование, медиаграмотность, медиакомпетентность, интеграция, школьное историческое образование.

Motsak S. Integration of media education in historical school education. The article talks about the possibility of integrating media education into historical school education for the formation of media literacy among students, understanding the general picture of the world and creating a holistic scientific worldview. It is proved that school historical education in Ukraine is impossible today without the development of students' media literacy skills. Media education opens up great opportunities, helps shape students' intellectual and creative potential, and develops critical thinking in history lessons. It is noted that the problem of integrating media literacy into the content of historical school education is a little developed and quite relevant.

Key words: competence, media, media education, media literacy, media competence, integration, historical school education.

Постановка проблеми. Сьогодні медіаосвіта є однією із складових нової школи. Медіаграмотність – найважливіший комплекс навичок і знань, необхідних людині в сучасному інформаційному суспільстві. В умовах сьогодення для учнів важливо стати інформаційно та медійно грамотними, набуті певних навичок, пов'язаних з роботою в інформаційному медіапросторі.

Шкільна історична освіта формує особистість учня, тому інтеграція медіаграмотності в освітній процес надзвичайно важлива, особливо на сучасному етапі, адже українське суспільство потребує ширшого вироблення навичок критичного мислення та імунітету до маніпуляцій громадською свідомістю та пропаганди. А отже, саме шкільна історична освіта має широкі можливості для вирішення цих завдань.

Аналіз останніх досліджень і публікацій свідчить, що проблема інтеграції медіаосвіти в шкільні предмети розглядається давно, проте в межах компетентнісного підходу вона набуває нового значення.

Теорія і практика медіаосвіти в сучасному науковому дискурсі є предметом дослідження багатьох учених, адже Концепція медіаосвіти є актуальною на даний час. Нині вже є достатньо науково-методичних напрацювань щодо інтеграції медіаосвіти і суспільствознавчих дисциплін.

В останні роки було розроблено навчальні програми варіативних курсів з медіаосвіти, розробки уроків з історії з елементами медіаосвіти, семінарів і конференцій з проблем медіаграмотності. Великий крок у дослідження проблеми медіаосвіти в навчально-виховному процесі загальноосвітніх шкіл України було зроблено науковцями Академії української преси та спільнотою медіаосвітян.

Методологічні основи інтеграції наук розглядали В. Безрукова, І. Богданов, О. Сергєєв.

Загальнотеоретичні проблеми інтеграції стали предметом дослідження О. Бугайова, А. Данилюк, І. Козловської, Ю. Кустова, М. Чепікова.

Проблематика, окреслена темою статті, була предметом дослідження фахівців Р. Кьюбі, Дж. Поттер, В. Вебер, Л. Мастерман.

Для нашого дослідження є важливими наукові праці дослідників А. Касперського, В. Короткова, Н. Морєва, В. Шарко які розглядали міждисциплінарні зв'язки як засіб підвищення ефективності засвоєння знань і умову розвитку пізнавальної активності учнів.

Суспільствознавчий напрямок медіаосвіти досліджували вітчизняні автори О. Бондаренко, Т. Бакка, О. Бурім, О. Волошенюк, Р. Євтушенко, Т. Мелешенко, О. Мокрогуз, Г. Онкович, О. Плющ. Дослідники пропонують різні медіаосвітні практики, пов'язані з інтеграцією медіаграмотності.

Концептуальні засади змісту та організації роботи по використанню історичних джерел на основі компетентнісного підходу до навчання досліджувалося в працях В. Власова, Ю. Комарова, В. Кришмарел, Ю. Малієнко, П. Мороза, О. Пометун.

Формулювання цілей статті. Автор ставить за мету проаналізувати можливості інтеграції засобів медіаосвіти (медіаграмотності) в зміст шкільної історичної освіти задля формування медіакомпетентності школярів, розуміння загальної картини світу та формування цілісного наукового світогляду.

Основна частина. У сучасному суспільстві шкільній історичній освіті належить особлива роль, оскільки в процесі опанування змісту історичного матеріалу відбувається формування основ світогляду школяра. В умовах сьогодення молода людина має бути здатна сприймати, створювати, аналізувати, оцінювати медіатексти, розуміти їх соціокультурний і політичний контекст.

На думку О. Мокрогуза історична освіта в Україні на сучасному етапі неможлива без розвитку навичок медіаграмотності в учнів [13].

Інтеграція – важлива умова сучасної науки і розвитку цивілізації в цілому. Поняття «інтеграції» має загальнонауковий зміст і часто використовується у дидактиці. У загальнонауковому аспекті «інтеграція» – це процес взаємопроникнення, ущільнення, уніфікації знання, який проявляється через єдність з протилежним йому процесом розчленування, розмежування, диференціації.

Інтеграція медіаграмотності в зміст шкільної історичної освіти сприяє реалізації ряду завдань. Зокрема, критично мислити й аналізувати медіатексти різних форм і жанрів, формувати культуру дослідження медіаповідомлень, розуміти історичний, економічний, художній, мистецький, правовий та інші контексти повідомлень, розуміти специфіку інформації, поданої в різних повідомленнях на одну й ту ж тему, виявляти, хто має користь від певних медіаповідомлень, уміти обирати засіб і форму медіа для створення власних медіатекстів.

Сучасний школяр повинен мати доступ до друкованих, візуальних та електронних медіа з різними цілями; володіти термінологією медіаосвіти; розуміти, що всі медіатексти містять «повідомлення» (messages); вміти «декодувати» й аналізувати (за допомогою так званого «критичного аналізу») медіатексти в історичному, соціальному та культурному контексті, розуміючи при цьому взаємозв'язки між аудиторією, медіатекстом і навколишньою дійсністю; на основі здобутих знань мати змогу створювати власні медіатексти різного характеру, обговорювати як свої медіапроекти, так і медіатексти, створені іншими людьми [13].

Медійна грамотність на уроках історії вимагає від учня відповідних здатностей зокрема, здатність бачити, чути, створювати й інтерпретувати медіаконтент, спілкуватися за допомогою медіа і приміряти на себе різні медіаролі, готовність висловлювати свої думки і настанови, вміння інтерпретувати і розуміти значення різних медіаконтентів та ін.

Як показує практика сьогодення школярі що володіють навичками інформаційної грамотності розуміють вплив медіа та форми подання інформації в них, отримують нову інформацію про навколишній світ, створюють інформацію, мислять критично.

Формування медіаграмотності відбувається у процесі аналізу медіатексту, де основний інструмент – навички критичного мислення.

Робота з медіатекстами на уроках історії дає змогу вивчати теми сучасності та розвінчувати історичні міфи, долати стереотипи та зануритися в історичну дійсність і показати, що з часу виникнення масової комунікації комунікатори намагалися створювати та поширювати медіатексти на різні цільові аудиторії, зокрема, задля маніпуляції масовою свідомістю. Апогей маніпуляції – інформаційна війна.

Контент сучасних посібників має бути спрямований на формування навичок протистояння пропаганді та маніпуляціям, що особливо актуально в сучасному інформаційному суспільстві. Інтеграція медіаграмотності в зміст шкільної історії не передбачає надання учням готових оцінних суджень чи точних зразків або форм роботи. Навпаки, актуалізується дослідницький підхід до медіа як важливого сегмента сучасної культури, критичне мислення учнів, здатність розв'язувати комплексні завдання.

Результатом процесу інтеграції засобів медіаграмотності в зміст шкільної історичної освіти має стати медіакомпетентність. В інформаційний вік медіакомпетентність є найбільш затребуваним вмінням.

Основними завданнями на уроках історії при формуванні медіакомпетентності є: розвиток в учнів сприйняття медіа-текстів, їх «читання», активізація уваги, зорової пам'яті, розвиток різних видів мислення (критичного, логічного, творчого, інтуїтивного тощо), розвиток креативних практичних умінь на матеріалах медіа. Варто зазначити, що саме медіаосвіта формує вміння аналізувати, критично оцінювати та створювати медіа-тексти, визначати джерела медіа-текстів (політичні, соціальні, культурні).

Стрімкий прогрес в області інформаційних і комунікаційних технологій спонукає вчителя до постійного пошуку нових методів, прийомів і форм навчання. Правильно організована робота, і ретельно підібрані засоби дозволяють досягти набагато більшого ефекту в навчанні.

Медіакомпетентність особистості на думку дослідників визначається як сукупність її знань, умінь, здібностей, що сприяють відбору, використанню, критичному аналізу, оцінці, створенню й переданню медіа текстів у різних видах, формах і жанрах, аналізу складних процесів функціонування медіа в соціумі. Медіакомпетентність сучасного учня є складником його інформаційної компетентності.

Інформаційна компетентність сьогодні визначається, як уміння працювати з джерелами історичної інформації, інтерпретувати зміст джерел, визначати їх надійність, виявляти і критично аналізувати розбіжності в позиціях авторів джерел [17].

Використання на уроці історії елементів медіаграмотності сприяє формуванню у школярів умінь працювати з різною інформацією, критичне до неї ставлення, розвиває логічне мислення, забезпечує інформаційну та емоційну насиченість уроків, сприяє підвищенню інтересу учнів до предмету, забезпечує зв'язок навчального матеріалу з навколишнім життям. Вчитель може долучати медіаграмотність до вивчення кожної нової теми, активізуючи учнів до випрозорення джерел інформації через запитання про те, де вони дістали цю інформацію? На основі якої інформації вони сформулювали свою думку? Які були джерела?

Так, деякі теми з навчального курсу медіаграмотності передбачають інтеграцію з темами підручника історії України та всесвітньої історії учнів старшої школи. Зокрема, медіаграмотність та медіакомпетентність особистості – знання та розуміння щодо використання багатоманітних медіатехнологій; традиційні джерела масової інформації та їх загальна характеристика; засоби масової інформації і християнські людські взаємини.

Так, наприклад змістом теми медіаграмотність та медіакомпетентність особистості є знання та розуміння щодо використання багатоманітних медіа технологій, формування медіаграмотності та медіакомпетентності як засобу створення середовища для соціальної адаптації молоді, медіаграмотність та медіа компетентність – головне і незаперечне підґрунтя медіаосвіти та медіакомпетентності, вікові особливості медіаграмотності, дошкільна, початкова медіакомпетентність та медіакомпетентність учнів старшої школи, знання та розуміння, що характеризують медіаграмотність та медіакомпетентність, здатність щодо сприйняття і розуміння змісту медіа тексту, розуміння сили впливу медіатекстів на свідомість особистості та здатність емоційного й аргументованого сприйняття інформації, знання умовностей жанрів та здатність визначати їх синтез, знання специфіки мови різних медіа і здатність розуміти їх вплив на свідомість споживача медіа продукту. Здатність критично розмірковувати над текстом медіаповідомлень незалежно від рівня впливовості їх джерел, формування знань та розуміння критичного ставлення до медіа за допомогою самих медіа. Саме елементи цих знань з медіаграмотності вчитель може використовувати на уроці для аналізу тестів підручника.

Сьогодні ключове для розуміння концепції медіаграмотності поняття медіатексту, під яким ми розуміємо не лише написане чи зображене, а будь-який зміст комунікації, що поширюється на масові аудиторії.

Найкращою для формування медіакомпетентності учнів є робота над аналізом медіатекстів. Дану роботу можна застосовувати для вивчення будь-якої теми з історії. Медіатекст в підручниках з історії є носієм інформації. Медіатексти за характером передачі та відтворення інформації поділяються на: усні (промови, виступи, казки, перекази, міфи); графічні (хроніки, літописи, статті, епістолярна та мемуарна спадщини, архіви); аудіальні (голосові, радіоповідомлення, пісні); візуальні (картини, плакати, скульптури); динамічні (вистави, фільми, спогади); археологічні. Саме правильна робота з медіатекстами і є головним завданням медіаосвіти на уроках історії. Для ефективної роботи варто використовувати пам'ятки, які б давали план аналізу різних типів медіатекстів: фотографій, ілюстрацій, аудіо та відеофайлів.

Зазначимо, що використання медіатекстів в процесі навчання історії робить його більш осмисленим, сприяє розвитку в учнів історичного і критичного мислення та дає можливість реалізувати ряд завдань медіаосвіти, зокрема уміння повноцінно сприймати, інтерпретувати, аналізувати та оцінювати тексти документів в підручнику, розвиває комунікативні здібності учня.

Дослідник П. Мороз зазначає, що у наш інформаційно насичений час чимало людей сприймає світ через засоби масової інформації, які часто подають тенденційну інформацію. Історичне минуле часто стає предметом

політичних маніпуляцій у боротьбі за владу всередині країни і, як наслідок, може стати засобом суспільної дезінтеграції [15].

Отже, підготувати дитину до ефективної взаємодії з медіа, навчити учнів критично мислити, інтерпретувати медіа тексти, навчити не лише користуватися різноманітними медійними засобами, а й розумітися на закономірностях їх функціонування, особливостей технологій впливу засобів масової інформації – одне із завдань шкільної історичної освіти.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Таким чином, в умовах сьогодення навчальний процес з історії має бути логічним та критичним, адже сучасний інформаційний потік може підхопити невідповідну свідомість дитини, спотворити мислення. Тому необхідно працювати у напрямку інтеграції медіаосвіти в навчання історії України та всесвітньої історії. Вміння і навички з формування медіаграмотності слід включити в навчальні програми з історії. Головна роль у цьому процесі відведена, звичайно, вчителю-практику, який зуміє творчо підійти до відбору відповідного матеріалу. Вивчення історії в такий спосіб дозволить сприймати історичні події не як однозначний процес, який зафіксовано в шкільному підручнику. Учні розуміють, що події та історичні факти можна по-різному трактувати та осмислювати. Учні навчаються відрізняти факти від думок. Сприймаючи інформацію учні розуміють що вона транслюється завжди в чийось інтересах, і це, на наш погляд, не дозволить просто переписати історію, як це часто відбувалось в минулому.

ЛІТЕРАТУРА

1. Безкоштовний історичний онлайн музей Historypin: як створити в ньому непересічний шкільний проєкт. URL: <https://vseosvita.ua/news/bezkoshtovnyi-istorychnyi-onlainmuzei-historypin-iak-stvoryty-v-nomu-neperesichnyi-shkilnyi-proiekt-5454.html>
2. В. Кришмарел, «Методи навчання філософії в контексті компетентісно орієнтованої історичної і громадянської освіти в ліцеї», *Проблеми сучасного підручника*, Вип. 23, с. 123–132, 2019.
3. Грищенко А. П. Формування медіаграмотності вчительства засобами «Вікіпедії» в умовах Нової Української школи *Формування громадянської культури в новій українській школі: традиційні та інноваційні практики*. 2018. С. 146-150. URL : <https://sites.google.com/view/professional-education-kaf/diyalnist-kafe-dri/naukova-diyalnist-i-vseukrainska-naukovo-praktichna-konferentsiya> (дата звернення: 18.08.2019).
4. Державний стандарт базової і повної середньої освіти. [Електронний ресурс]. Доступно: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1392-2011-%D0%BF>. Дата звернення: Жовтень 10, 2019.
5. Експертиза шкільних підручників: інструктивно-методичні матеріали для експертизи електронних версій проєктів підручників для учнів 8 класу загальноосвітніх навчальних закладів [посібник], Київ, Україна, Педагогічна думка, 2016.
6. Закон України «Про освіту». [Електронний ресурс]. Доступно: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>. Дата звернення: Жовтень 10, 2019.
7. Історія України. Всесвітня історія. 10-11 класи. Навчальна програма для загальноосвітніх навчальних закладів. [Електронний ресурс]. Доступно: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi/navchalni-programi-dlya-10-11-klasiv>. Дата звернення: Жовтень 10, 2019.
8. Історія України. Всесвітня історія. 5-9 класи. Навчальна програма для загальноосвітніх навчальних закладів. [Електронний ресурс]. Доступно: <http://mon.gov.ua/activity/education/zagalna-serednya/navchalni-programi-5-9-klas-2017.html>. Дата звернення: Жовтень 10, 2019.
9. Концепція впровадження медіаосвіти в Україні (нова редакція) [Електронний ресурс] – Режим доступу: https://ms.detector.media/mediaprosvita/mediaosvita/kontseptsiya_vprovadzhennya_mediaosviti_v_ukraini_nova_redaktsiya/
10. Медіаграмотність та критичне мислення на уроках суспільствознавства: посібник для вчителя / Т. Бакка, О. Бурім, О. Волошенюк, Р. Євтушенко, Т. Мелещенко, О. Мокрогуз; За ред. В. Іванова, О. Волошенюк. К. : ЦВП, АУП, 2016. 243 с.
11. Н.М. Бібік, Врахування пізнавальних інтересів учнів у підручникотворенні, *Підручник XXI століття*, № 1–4, С. 48–52. 2003.
12. Нова українська школа: основи Стандарту освіти, Львів, 2016. [Електронний ресурс]. Доступно: [http://www.osvitportal.lviv.ua/upload/users_files/1/upload/1/nova%20schkola%20\(pantone%208703%20C\)-ilovepdf-compressed.pdf](http://www.osvitportal.lviv.ua/upload/users_files/1/upload/1/nova%20schkola%20(pantone%208703%20C)-ilovepdf-compressed.pdf). Дата звернення: Жовтень 10, 2019.
13. О. Мокрогуз, *Роль мультимедіа у формуванні інформаційної компетентності*, Харків: Фонд Фонду, 2017.
14. О. Пометун, Н. Гупан, та В. Власов, *Компетентісно орієнтована методика навчання історії в основній школі : методичний посібник*. Київ, Україна: ТОВ «КОНВІ ПРІНТ», 2018.
15. П. Мороз, та І. Мороз, *Дослідницька діяльність учнів у процесі навчання всесвітньої історії в основній школі: методичний посібник*, Київ, Україна: ТОВ «КОНВІ ПРІНТ», 2018.
16. Тренди освіти: як використовувати QR-коди в освіті [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://naurok.com.ua/post/trendi-osviti-yak-vikoristovuvati-qr-kodi-u-navchanni>.
17. Ю. Малієнко, «Формування історичної компетентності засобами підручника з історії середніх віків», *Проблеми сучасного підручника*, Вип. 16, с. 203-212, 2016.

REFERENCES

1. Free Historypin History Museum Online: How to Create a Wonderful School Project in It. URL: <https://vseosvita.ua/news/bezkoshtovnyi-istorychnyi-onlainmuzei-historypin-iak-stvoryty-v-nomu-neperesichnyi-shkilnyi-proiekt-5454.html>
2. A.P. Gritsenko, Formation of media literacy of teaching by means of "Wikipedia" in the conditions of the New Ukrainian school Formation of civic culture in the new Ukrainian school: traditional and innovative practices. 2018, pp. 146-150. URL: <https://sites.google.com/view/professional-education-kaf/activities-chairs/scientific-activity/and-all-Ukrainian-science-practical-conference> (accessed: 08/18/2019).
3. V. Krishmarel, "Methods of Philosophy Teaching in the Context of Competently Oriented Historical and Civic Education in Lyceum," Problems of the Modern Textbook, Issue. 23, p. 123–132, 2019.
4. State standard of basic and complete secondary education. [online]. Available: [http://mon.gov.ua/content/Osvita/post-derzh-stan-\(1\).pdf](http://mon.gov.ua/content/Osvita/post-derzh-stan-(1).pdf). Accessed on: Oct., 10, 2019. (in Ukrainian).
5. The Law of Ukraine "On Education". [online]. Available: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>. Accessed on: Oct., 10, 2019. (in Ukrainian).
6. Examination of school textbooks: instructional and methodological materials for examination of electronic versions of draft textbooks for students of the 8th form of secondary schools [a handbook], Pedahohichna dumka, Kyiv, Ukraine, 2016. (in Ukrainian).
7. History of Ukraine. World History. 10-11 classes. Navchalna prohrama dlja zahalnoosvitnikh navchalnykh zakladiv. [online]. Available: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednyaosvita/navchalni-programi/navchalni-programi-dlya-10-11-klasiv>. Accessed on: Oct., 10, 2019. (in Ukrainian).
8. History of Ukraine. World History. 5-9 classes. Navchalna prohrama dlja zahalnoosvitnikh navchalnykh zakladiv. [online]. Available: <http://mon.gov.ua/activity/education/zagalnaserednya/navchalni-programi-5-9-klas-2017.html>. Accessed on: Oct., 10, 2019. (in Ukrainian).
9. The concept of introduction of media education in Ukraine (new version) [Electronic resource] - Access mode: https://ms.detector.media/mediaprosvita/mediaosvita/kontsepsiya_vprovadzhennya_mediaosviti_v_ukraini_nova_redaktsiya/
10. Media Literacy and Critical Thinking in Social Studies: A Teacher's Guide / T. Bakka, O. Burim, O. Voloseniuk, R. Yevtushenko, T. Meleshchenko, O. Mokroguz; Edited V. Ivanova, O. Voloseniuk. K.: CVP, PMO, 2016
11. N.M. Bibik, Vrakhuvannia piznavalnykh interesiv uchniv u pidruchnykotvorenni / N. M. Bibik // Pidruchnyk XXI stolittia. 2003. № 1–4. S. 48–52.
12. New Ukrainian School: Foundations of the Education Standar. Lviv, 2016. [online]. Available: [http://www.osvitportal.lviv.ua/upload/users_files/1/upload/1/nova%20schkola%20\(pantone%208703%20C\)-ilovepdf-compressed.pdf](http://www.osvitportal.lviv.ua/upload/users_files/1/upload/1/nova%20schkola%20(pantone%208703%20C)-ilovepdf-compressed.pdf). Accessed on: Oct., 10, 2019. (in Ukrainian).
13. O. Mokroguz, The Role of Multimedia in the Formation of Information Competence / O.P. Mokroguz. Kharkiv: The Foundation Foundation, 2017.
14. O. I. Pometun, N. M. Hupan, V. S. Vlasov, Competently oriented methodology of teaching history in primary school: a manual, Kyiv, Ukraine, TOV "KONVI PRINT", 2018. (in Ukrainian).
15. P. V. Moroz, I. V. Moroz, Research activity of students in the process of teaching world history in primary school: a manual, Kyiv, Ukraine, TOV "KONVI PRINT", 2018. (in Ukrainian).
16. Education Trends: How to Use QR Codes in Education [Online]. Available: <https://naurok.com.ua/post/trendi-osviti-yak-vikoristovuvati-qr-kodi-u-navchanni>. (in Ukrainian)
17. Ju. B. Malijenko, Formuvannja istorychnoji kompetentnosti zasobamy pidruchnyka z istoriji serednikh vikiv. Problemy suchasnogo pidruchnyka: zb. nauk. pracj. Kyjiv: Ped. dumka, 2016. Vyp. 16. S. 203–212.

УДК 37.016

Клюєва Н.,
викладач історії
ДНЗ «Глухівське вище
професійне училище»
м. Глухів, Україна

ІСТОРИЧНЕ КРАЄЗНАВСТВО ПРИ ВИВЧЕННІ ІСТОРІЇ УКРАЇНИ В ЗАКЛАДАХ ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ ОСВІТИ

Стаття присвячена дослідженню значення історичного краєзнавства при вивченні історії України вихованні громадянина патріота.

Ключові слова: історичне краєзнавство, навчально-виховний процес, інноваційні технології.

Н. Клюєва. Историческое краеведение при изучении истории Украины в учреждениях профессионального образования.